

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

4392
DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt

RUINY ZAMKU

2. Czas powstania

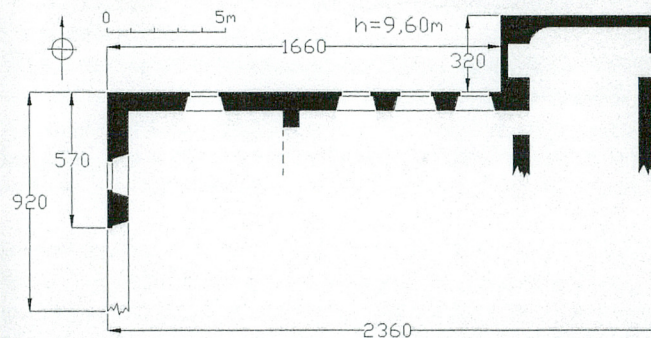
wzm. 1234; ob. XIV; przeb. XVI i
1758, 1786;

3. Miejscowość

RYBNICA

11. Zdjęcie, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

1.

4. Adres

Rybnica, za budynkiem dawnej rządcówki
Rybnica 166;

nr działki 317

5. Przynależność administracyjna

województwo dolnośląskie
powiat Jelenia Góra
gmina Stara Kamienica

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Reibnitz (Kr. Hirschberg), ruiny zamku
Lüsepelz (Laudis Palatium);

7. Przynależność administracyjna 1.04.1975 r

województwo wrocławskie
powiat Jelenia Góra

8. Właściciel i jego adres

skarbu państwa – AWR SP OT/W-w;

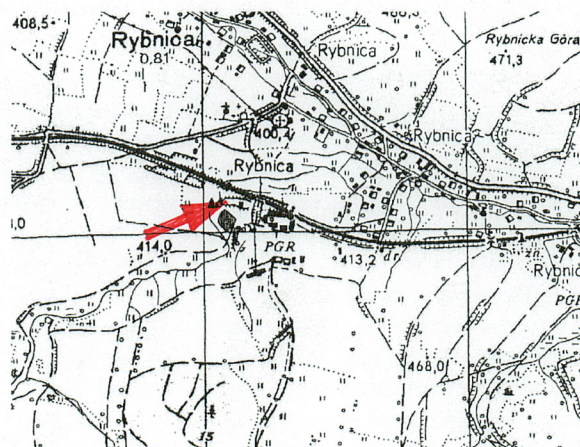
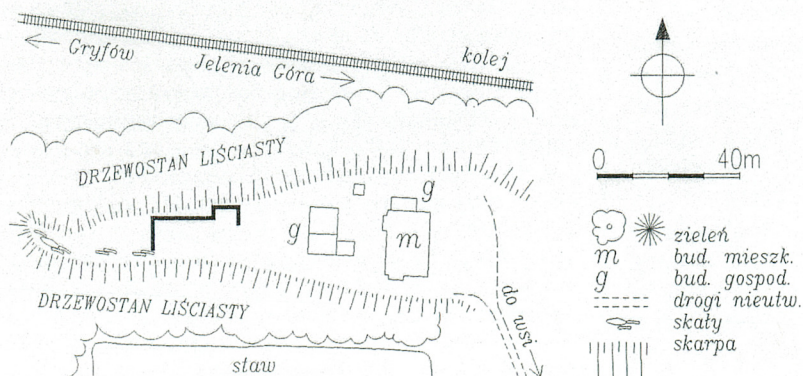
9. Użytkownik i jego adres

nieużytkowany, ruina;

10. Rejestr zabytków

A/759/

nr961..... data13.11.1961...

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu.

Rybnica – jedna z najstarszych miejscowości regionu, jej początki są niejasne. Pierwsza wzmianka pochodząca z 1217 r., mówiąca o przybyciu tu beginek i założeniu swojego zgromadzenia nie została potwierdzona. Pierwszy pewny dokument, w którym jako świadek występuje Henricus Reibnicz, pochodzi z 1288 r. Istnienie wsi potwierdza księga czynszowa biskupstwa wrocławskiego z 1305 r. Brak również pewnych wiadomości na temat czasu powstania i przeznaczenia dzisiejszych ruin. Wg najczęściej pojawiających się informacji pierwotną budowlę na wzgórzu wzniosły beginki na swoją siedzibę. Miała to potwierdzać data 1234 odkryta rzekomo w czasie remontu starego zamku, przeprowadzonego w 1750 r. Po kasacji zakonu budowla miała służyć w l. 1364, 1365 lub 1369, jako palatium cesarza Karola IV, w czasie jego pobytu na Śląsku. Na jego cześć nazwana została „Laudis Palatium”. Nazwa w późniejszych czasach uległa zniekształceniu na „Läusepelz”. Wieś Rybnica jest także gniazdem rodowym znanego śląskiego rodu v. Reibnitz, jednak brak jest źródeł potwierdzających związki rodu z zamkiem, wiadomo tylko, że wieś do 1423 r. pozostawała w rękach Reibniców. W późniejszych latach Rybnica okresowo stanowiła jedną posiadłość ze Starą Kamienicą. W 1790 r. właścicielem Starej Kamienicy został tajny radca dworu saskiego hr. Gotthard Wilhelm v. Bressler, ustanowił on majorat, w którego skład wszedł również majątek w Rybnicy wraz ze starym zamkiem. W rękach Bresslerów Rybnica pozostawała do czasów II wojny światowej.

Zachowane do dziś ruiny są pozostałością niewielkiego zamku, wzniesionego w 2 poł. XIV w., być może, w miejscu starszej budowli, zniszczonej prawdopodobnie w okresie wojen husyckich. Zamek remontowany i przebudowywany był wielokrotnie. Zachowały się wiadomości o pracach remontowych w 1750 r (wtedy odkryto rzekomo pod starym tynkiem, wykutą w kamieniu datę 1234) i przebudowie w 1758 r, kiedy to zakryto datę budowy pierwotnej budowli nowym tynkiem. W 1786 r zamek był bliski zawalenia, przedsięwzięto jednak prace remontowe i w późniejszych latach służył jako budynek gospodarczy pobliskiego folwarku. Opuszczony zupełnie w 1 poł. XIX w. popadł w całkowitą ruinę. W końcu XIX w. prezentował już stan podobny do dzisiejszego. Wg oględzin przeprowadzonych w 1935 r przez przedstawicieli konserwatora zabytków prowincji dolnośląskiej, budowla w rodzaju zamku pochodzi z tej formy z XVII w., o czym świadczą istniejące jeszcze wtedy obramienia okienne. Po II wojnie światowej zamek wraz z majątkiem przejęty został przez skarbu państwa polskiego, który obecnie reprezentowany jest przez AWR SP OT/Wrocław.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA. Rybnica — stara, długa wieś łańcuchowa, położona malowniczo w dolinie Młynówki, u pn.-zach. podnóży Wysoczyzny Rybnicy, na wys. ok. 400 m npm. Miejscowość usytuowana jest ok. 9 km na zach. od Jeleniej Góry, przy lokalnej drodze z Goduszyna do Starej Kamienicy (siedziby władz gminnych), biegnącej równolegle do głównej szosy nr 297, z Jeleniej Góry do Lwówka Śl. Przez wieś przebiega także lokalna linia kolejowa z Jeleniej Góry do Gryfowa. Zabudowania wsi ciągną się po obu stronach drogi, od pn. ograniczone szosą nr 297, od pd. – zalesionym malowniczym, pagórkowatym terenem Zrąbanego Lasu.

Ruiny zamku znajdują się na terenie dawnego zespołu dworskiego, w pd.-zach. części wsi, na pd. od nasypu kolejowego. Budowla wzniesiona została na skalistym wzgórzu w kształcie klina, wydłużonego w kierunku wsch.-zach., o stromo opadających ku pn. i pd., zbiegających się na zach., skalistych skarpach i łagodniejszym zboczu wsch., po którym poprowadzono asfaltową drogę dojazdową, kończącą się przed budynkiem mieszkalnym nr 166 – dawnym domem zarządcy majątku. Zabudowania folwarczne ciągną się w kierunku wsch. Teren wzniesienia porasta las, będący pozostałością dawnego parku, u jego stóp od pd., rozciąga się staw, zasilany niewielkim ciekim, z obejściem od strony pd.

MATERIAŁ. KONSTRUKCJA. TECHNIKA.

Ściany. *Ściany zewnętrzne* murowane z kamienia: kamień polny, łupek, otoczaki, duże głązy narzutowe, uzupełniane drobnym rumoszem skalnym; mury uzupełnione cegłą pełną, przede wszystkim w wyprawach dużych otworów okiennych. Ściany ze śladami obustronnych tynków. Zachowany szczątkowo detal architektoniczny, kamienny, tworzą go obramienia zewnętrzne otworów okiennych 3-ciej kond. ściany pn., wykonane z prostych bloków piaskowca, o sfazowanych prosto krawędziach wewnętrznych. Nie zachowały się natomiast żadne ślady dawnej zewnętrznej dekoracji sgraffitowej.

Ściany wewnętrzne murowane z różnorodnego kamienia, z dodatkiem cegły pełnej; na ścianach ślady tynków wewnętrznych; brak zachowanych elementów wewnętrznego detalu architektonicznego.

Sklepienia i stropy. Nie zachowane; ślady murowanego z cegły sklepienia kolebkowego, nakrywającego niegdyś wąskie pomieszczenie pn.-wsch. (fragment łuku sklepiennego u nasady sklepienia); w obu ścianach od wewnątrz zachowały się między kondygnacjami kwadratowe wgłębienia – gniazda po belkach stropowych, można stąd wysnuć wniosek, że pomieszczenia mieszkalne zamku nakryte były stropami konstrukcji drewnianej.

Wieżba dachowa. Wieżba dachowa nie zachowana; opierając się na rysunku Wernera, można stwierdzić, że budowla nakryta była w obu swoich częściach odrębnymi stromymi dachami 2-połaciowymi na drewnianej konstrukcji krokwiowej.

Pokrycie dachowe. Nie zachowane.

Posadzki i podłogi. Nie zachowały się żadne ślady dawnych posadzek; można przypuszczać, że pomieszczenia 2-giej i 3-ciej kond. miały podłogi drewniane.

Schody. Brak śladów jakichkolwiek elementów służących komunikacji pionowej; prawdopodobnie klatka schodowa umieszczona była w mniejszej, wsch. części zamku (tutaj ślad po wąskim pomieszczeniu – korytarz ?), większą część zach. zajmowały pomieszczenia mieszkalne).

Otworki. *Otworki okienne.* Ściany pn. i zach. wieży przeprute w dwóch kondygnacjach, pierwotnie regularnym układem ujednoliconych otworów okiennych; otworki dolnej kond. nieco większe, wszystkie w kształcie przysadzistych prostokątów stojących, z prostymi zamknięciami, w 3-ciej kond. ujęte od zewnątrz w proste kamienne obramienia; od wewnątrz otworki umieszczone w smuklejszych wnękach, lekko rozglifionych do wnętrza, zamkniętych odcinkowo; w zach. osi ściany pn. większy otwór, z wnęką zamkniętą koszowo, pod nim głęboka mała wnęka (?) w kształcie kwadratu, zamkniętego łukiem prawie pełnym, obmurowana kamieniem, z łukiem odciążającym z drobnego łupka.

Otworki drzwiowe. Nie zachowały się żadne zewnętrzne ani wewnętrzne otworki drzwiowe.

RZUT. Zachowane resztki budowli nie pozwalają na odtworzenie jej rzutu. Sądząc po nielicznych zachowanych przekazach ikonograficznych, zamek składał się z dwóch części, założonych na rzutach regularnych prostokątów. Większą część zach. – mieszkalną – tworzył smukły prostokąt o osi podłużnej wsch.-zach., od wsch. przylegał do niego mniejszy prostokąt, o osi podłużnej pn.-pd., stanowiący prawdopodobnie część gospodarczo-komunikacyjną (?).

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa pow. zajęta przez resztki murów 44 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne zamek górski	17. Użytkowanie obecne ruiny
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja ⇒ budowla nie użytkowana od XIX w.; brak jakichkolwiek śladów prowadzenia tu w czasach powojennych prac remontowych, czy zabezpieczających; ⇒ jedynym śladem zainteresowania obiektem było umieszczenie przy ruinach w l. 70-tych kamiennej tablicy z rytym napisem, określającym nazwę i datą budowy zamku;		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) budowla opuszczona w pocz. XIX w., pozostawiona sama sobie, szybko popadła w ruinę; widok pozostałości zamku na grafice z koń. XIX w. przedstawia stan budowli podobny do dzisiejszego (stojące do dziś ściany zachowane były w nieco większych fragmentach); do czasów współczesnych zachowały się dwie znaczne fragmenty dwóch ścian zewnętrznych zach. części mieszkalnej (pn. i zach.) oraz niewielki fragment części wsch., w postaci narożnika pn.-zach.; nie zachowało się, nawet we fragmentach, żadne z pomieszczeń, brak jest przekryć i posadzek, nie zachowały się dachy; zachowane mury mocno osłabione konstrukcyjnie, nie związane wieńcem, z licznymi ubytkami w koronie i w partiach otworów, zagrożone są zawaleniem; otwory okienne w znacznym stopniu zniekształcone; obiekt pozostaje nie zabezpieczony i nie ogrodzony, co stwarza zagrożenie dla przebywających w pobliżu ludzi; widoczne ślady celowych dewastacji, w postaci wybitych w murach dziur (elewacja pn.);	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie ⇒ zabezpieczenie i ogrodzenie ruin, zaopatrzenie w tabliczkę informacyjną; ⇒ przeprowadzenie prac zabezpieczających i niezbędnych działań, przekształcających obiekt w stałą ruinę: ◆ usunięcie zbędnej roślinności; oczyszczenie terenu; ◆ wzmocnienie murów (uzupełnienie ubytków, przemurowanie otworów, podmurowanie ścian, związanie ich wieńcem);	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

AP we Wrocławiu, zespół *Konserwator Zabytków Prowincji Dolnośląskiej*, sygn. 702 (akta z 1935 r — korespondencja dotycząca właściciela ruin zamku w Rybnicy; notatka służbowa z oględzin ruin);

22. Bibliografia

F.A. ZIMMERMANN, Beiträge zur Beschreibung von Schlesien., Bd. VI, S. 380;
K.A. MÜLLER, Vaterländische Bilder i. Einer Gesch. u. Beschr. ..., Glogau 1837, S. 489–491;
J.G. KNIE, Alph.-stat.-topogr. Übersicht der Dörfer, Flecken ..., 1845, S. 538;
Die Rittergüter u. selbstständigen Gutsbezirke ..., Breslau 1870;
T. EISENMÄNGER, Der Kr. Hirschberg. ..., Hirschberg 1879;
H. LUTSCH, Verzeichnis ..., Bd. III, Breslau 1891, S. 471;
V. SCHAETZKE, Schl. Burgen u. Schlösser., Schweidnitz 1912, S. 75, 76;
K. SCHMIDT, Bilder aus der Heimatgesch. D. Hirschb. Thales., Hirschb. 1924;
Das Isergebirge, Iser- u. Lausitzer Gebirge ..., Berlin 1925;
B. GUERQUIN, Zamki śląskie., W-wa 1951, str. 72;
Cenniejsze zabytki woj. wrocł., Z. VI, W-w 1964, str. 34;
H. SIEBER, Burgen u. Schlösser i. Schl., Frankfurt a. Main, 1962, S. 135;
B. GUERQUIN, Zamki w Polsce., W-wa 1974, str. 270;
H. WECZERKA, Handbuch der hist. Stätten – Schlesien., Stuttgart 1977, S. 432;
J. PILCH, Zabytki arch. Dolnego Śląska., W-w 1978, str. 224;
G. GRUNDMANN, Burgen, Schlösser u. Gutshäuser i. Sch., Frankfurt a. Main, 1982, S. 81;
Ewidencja parku w Rybnicy., opr. H. Wracec, K. Prądyński, mpis w arch. SOZ w Jeleniej Górze;
W. FEDYK, Parki i ogrody zab. w krajobr. Sudetów., [w:] Śl. Lab. Krajoz. 7, W-w 95, str. 145–154;
T. MAZURSKA, RACHWALSKI, ZAŁĘSKI, Zamki Dolnego Śląska., Tom 2, W-w 96, str. 27–28;
Słownik geografii turystycznej Sudetów., T. 4, Kotlina Jeleniogórska, W-w 1999, str. 392–397;

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

— *F.W.B. Werner, rys z 10.09.1747*, publ. także: Grundmann, Burgen ..., Abb. 149 (widok zamku i folwarku od pn.-wsch.);
— *Huber — staloryt wg rys. H. Dreschera z ok. 1880 r* – wyd. H. Flemming, Glogau — widok ruin od pn.-zach. (Muz. Okr. w Jeleniej Górze, dz. Grafiki, nr inw. AM 2629); publ. także: Grundmann, Burgen ..., Abb. 150, Guerquin 1, il. 88, Mazurska, Rachwalski, Załęski, Zamki ..., str. 28);
— Słownik ..., — 2 fot., str. 396;

24. Uwagi różne.

25. Opracował

tekst ALMA PHU Jacek Sawiński 13.07.00

plany i rysunki ALMA PHU Jacek Sawiński 13.07.00

zdjęcia ALMA PHU Jacek Sawiński 13.07.00

miejsce przechowywania negatywów: archiwum autora

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

- ♦ wkładka nr 1: cd. opisu; repr. rys. Wernera z 1747 r; repr. ryc. Hubera; zestawienie materiału fotogr.; zdjęcia;
- ♦ wkładka nr 2: zdjęcia;
- ♦ wkładka nr 3: zdjęcia;

1. Miejscowość

RYBNICA

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

RUINY ZAMKU

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

cd. opisu; repr. rys Wernera z 1747 r; repr. ryc. Hubera; zestawienie materiału fot.; zdjęcia;

BRYŁA. Zamek zachowany w ruinie. Budowla wolnostojąca, posadowiona na skalistym wzniesieniu, górująca nad okolicą. Zachowały się tylko resztki ściany pn. i zach. zachodniej, mieszkalnej części zamku i fragment zach. ściany mniejszej części wsch., wysunięty ryzalitowo ku pn. Ściany zachowane do wysokości trzeciej kond. z częściowo dającymi się odczytać podziałami wewnętrznymi. Nieliczne zachowane źródła ikonograficzne (Werner), pozwalają w przybliżeniu określić zamek, jako budowlę 2-częściową, w obu częściach 2-kond. (z kondygnacją piwniczną w części zach.?), nakrytą odrębnymi, stromymi dachami 2-połaciowymi. Część zach. większa i wyższa, rozczłonkowana w elewacji pn. wykuszem latrynowym.

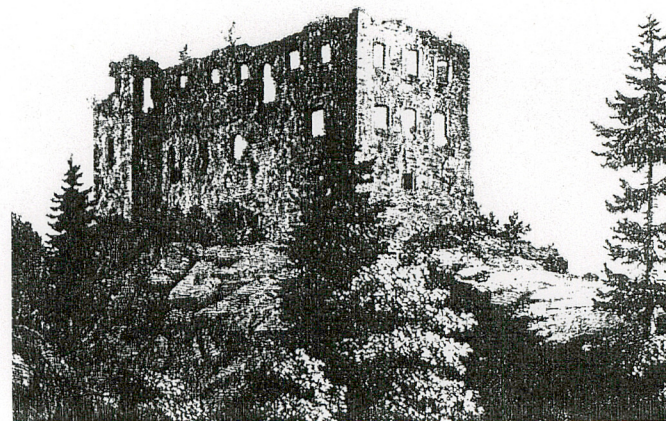
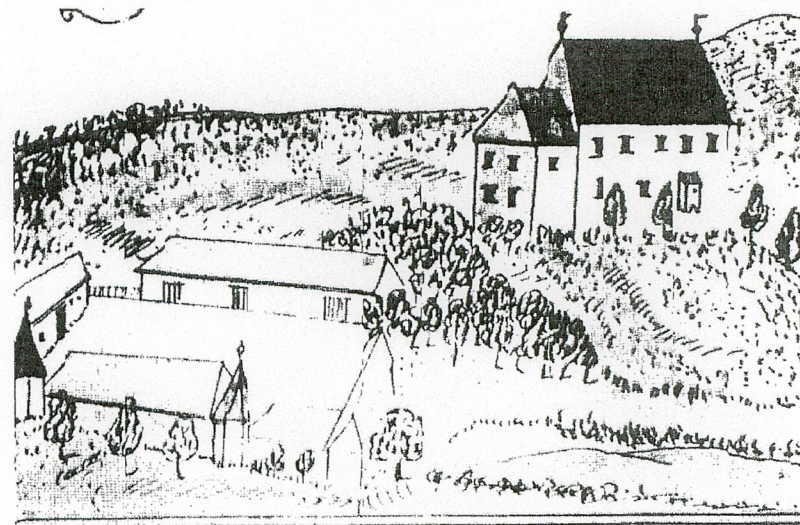
ELEWACJE.

Zachowane częściowo dwie elewacje *części mieszkalnej: pn. i zach.* Obie 2-kond., rozczłonkowane pierwotnie regularnym układem ujednoliconych otworów okiennych, raczej gładkie i pozbawione elementów dekoracji i artykulacji ściany. Fragmenty *elewacji zach. i pn. mniejszej części* zamku w dolnych kond. ślepe, w górnych z pozostałościami otworów okiennych; na narożach ścian resztki żelaznych kotew.

WNĘTRZE. Wnętrza nie zachowane; budowla składała się z dwóch części: zach. – mieszkalnej, 2-kond. z kond. piwniczną, o pomieszczeniach nakrytych stropami i wsch. – 2-kond., sklepionej przynajmniej częściowo w 1-szej kond., o charakterze gosp. i komunikacyjnym prawdopodobnie tu mieściła się klatka schodowa?).

WYPOSAŻENIE. Brak jakichkolwiek elementów pierwotnego wyposażenia, poza prostymi kamiennymi obramieniami okiennymi otworów górnej kond. elewacji pn. części mieszkalnej; nie zachowały się natomiast do naszych czasów wspomniane w kilku publikacjach pozostałości dekoracji sgraffitowej elewacji zewnętrznych.

INSTALACJE: brak jakichkolwiek instalacji.

ZESTAWIENIE MATERIAŁU FOTOGRAFICZNEGO.

1. Widok ruin od strony dawnej rządcówki, ze wsch.
2. Ruiny – widok od pd.-wsch.
3. Fragment wsch. ściany pn.
4. Narożnik ściany pn. i zach. od wewnątrz.
5. Zachowany fragment ściany zach. od wewnątrz.
6. Kondygnacja piwnic (?), widok wnętrza
7. Widok ruin od pd.-zach.
8. Fragment części wsch. zamku, widok od wsch.
9. Pozostałość korytarza (?) w części wsch.
10. Ruiny, widok od zach.
11. Elewacja zach.
12. Fragment elewacji pn.
13. Elewacja pn., widok ku wsch., w głębi fragment wsch. części zamku.
14. Jedno z zachowanych obramień okiennych pn.
15. Wnęka w murze pn., kond. piwnic.

3.

2.

4.

1. Miejscowość

RYBNICA

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

RUINY ZAMKU

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
zdjęcia;

5.

6.

7.

8.

9.

10.

1. Miejscowość

RYBNICA

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

RUINY ZAMKU

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia;

11.

12.

13.

14.

15.

